

- idealizace prostého života „barbarských“ kmenů
- únik do literatury – idealizace přirozeného způsobu života v bukolské poezii
- únik do filozofie
- idealizace minulosti – nejčastěji na pozadí kritiky nestřídmé současnosti.

Závěrečná část studie se pokouší sklenout určitou analogii mezi pozdně antickým a současným hledáním ideálů dobrovolné skromnosti. Vedle nápadných shod nalézáme i zásadní rozdíly. Zatímco v antice zůstávalo hledání těchto ideálů vázáno většinou na politické a intelektuální elity (vysoké státní úředníky, básníky, umělce obecně), v současné společnosti doznaly jeho projevy daleko většího rozšíření. Zatímco antické hledání skromnosti představovalo spíše jakousi manýru „blahobytem znuděných“, pouhou hru na přírodu, přirozenost a skromnost, soudobí „pestří“ a „zelení“, důkladně charakterizovaní ve stejnojmenné knize Hany Librové (Brno 1994), usilují o uvedení hodnot skromnosti a prostoty do každodenního života. Zatímco na sklonku starověku znamenalo hledání skromného životního způsobu spíše jakýsi únik do tichého ústraní, soukromí, postrádající aspirace na hledání jakékoliv životaschopné alternativy, usilují mnohá ze soudobých ekologických hnutí o rasantní a zásadní proměnu životního stylu i společnosti, jež tento životní styl utváří a preferuje. Právě díky tomu autor vyjadřuje víru, že budoucnost dnešního světa je perspektivnější než vyhlídky světa pozdního starověku.

Hana Librová: Decentralizace osídlení, vize a realita

Část první: vize, postoje k venkovu a potenciální migrace v ČR

Sociologický časopis 1996, č. 3, s. 285–296

Hodnota života v malých sídlech je v současnosti zdůrazňována zejména v ekologických souvislostech. Článek se věnuje dekoncentračním migračním procesům. Jde o dobrovolné odchody lidí z velkých měst na venkov. (Je třeba si uvědomit historickou i recentní existenci dekoncentračních pohybů nedobrovolných, vynucených vnějšími okolnostmi.) Text nechává stranou sociologicky významný vývoj osídlení malých a středních měst.

Představa, že je možné vyřešit krizový stav společnosti návratem na venkov, je v lidské kultuře přítomna už od starověku. V dějinách byla reakcí na život v silně centralizovaných společnostech. Stať přináší příklady z antického světa, z období evropského romantismu, z myšlenek utopického socialismu a proticivilizačních hnutí 20. a 30. let tohoto století.

Hlavní argumenty pro decentralizaci obsažené v současných ekologických vizích jsou většinou formulovány negativně, t. j. jsou nahrazeny pouhými kritickými poukazy na ekologicky, devastující stránky městského života, např. doklady o energetické a potravinové náročnosti i zranitelnosti velkých

měst, o jejich enormních nárocích na centralizované zdroje vody, o problémech s odpady, dopravou. I dnes bývá kritizována sociální patologie měst a jejich morální devastace, apod.

Mnohé argumenty ekologů pro decentralizaci se vztahují ke vzoru, jaký pro uspořádání perspektivní lidské společnosti představuje organizace biologických systémů: uváděna bývá např. absence řídicího centra, teritorialita, druhová diverzita. V ekonomické sféře bývá oceňována relativní míra hospodářské soběstačnosti, intenzivnější kooperace s místními přírodními podmínkami, vznik pracovních příležitostí v místě. Zdůrazňováno bývá zvýšení skupinové koheze a občanské zodpovědnosti, ale i pozitivní změny v postojích k přírodě atd.

Krystalem úvah o ekologických pozitivěch decentralizace je tzv. bioregionalismus: Hranice mezi státy a správními jednotkami vznikly v historii politicky, mocensky a vojensky. Je nezbytné, aby v budoucnu lidská společnost organizovala prostor pro svůj život jinak – aby jej přizpůsobovala geografickým a biologickým danostem.

Argumenty odpůrců dekoncentrace poukazují na její sociálně retardační charakter, možnou ztrátu lidských svobod. Lze tu myslet na rizika etnocentrismu a „sektářského syndromu“, na rizika „kmenové“ nesnášenlivosti, násilí apod. Existují však i pochybnosti ze strany samotných environmentalistů: Při dnešní lidnatosti zeměkoule není důsledná decentralizace osídlení možná jednoduše z důvodů prostorových. Rozvolnění soudobých městských gigantů by znamenalo fyzický zábor prostoru, včetně posledních refugií tzv. divoké přírody s nenahraditelným genofondem. Je třeba si rovněž uvědomit, že dnešní ekologická rizika mají globální charakter, nedají se odstraňovat na lokální úrovni.

Na základě citovaných empirických výzkumů jsou analyzovány změny v hodnocení města a venkova v české společnosti v posledních desetiletích. Modernistické vzhlížení k městu se v postojích vytrácí, a to jak u obyvatel měst, tak u vesničanů. Příklon k idealizovanému venkovu je nápadný zejména ve výzkumech dětí.

Na hodnocení města a venkova může mít vliv i fenomén, kterému říkáme „chalupaření“. Chalupaření vneslo do vesnic trpících ztrátou sebevědomí informaci o hodnotě venkovského způsobu života. Roli přitom sehrál patrně i vysoký sociální status mnohých chalupářů.

Vysoké hodnocení venkova městským obyvatelstvem dokreslují výzkumy potenciální migrace a výzkumy zabývající se regionálními a sídelními preferencemi u dospělých respondentů a dětí. Do popředí preferenčního zájmu potenciálních migrantů se dostávají místa s vysokou krajinnou a ekologickou hodnotou, nikoliv oblasti nabízející atraktivní pracovní příležitosti, dobrý výdělek – magnety migrací v minulých desetiletích. Jako ideální bydliště bývají označovány horské a podhorské oblasti.